

Зелената икономика – подход към правенето на екологичен бизнес

The Green Economy – an Approach to Making Environmental Business

Проект №B2.6d.11/1.07.2019 „Подобряване на управлението на околната среда от МСП, управлявани от младежи“ е финансиран от Европейския фонд за регионално развитие и национално съфинансиран от държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A „Гърция-България 2014-2020“

Project №B2.6d.11/1.07.2019 “Environmental management enhancement by youth-run SMEs” is co-funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece-Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme

ОСНОВНА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ПРОЕКТА:

Бенефициент: Сдружение за регионално социално и икономическо развитие

Продължителност: 1.07.2019 г. – 1.07.2021 г.

Бюджет: 1 332 043,00 евро

ПАРТНЬОРИ:

1. Гръцки национален младежки съвет (Водец партньор)
2. Аграрен университет – Пловдив
3. Фонд за регионално развитие на Централна Македония (Гърция)
4. Сдружение „Младежки форум 21 век“
5. Еврорегион Нестос – Места (Гърция)
6. Регионален център за професионално обучение към ТПП – Благоевград
7. Сдружение за регионално социално и икономическо развитие

ОСНОВНИ ЦЕЛИ:

- Установяване на принципите за качество на околната среда сред трансграничните малки и средни предприятия, управлявани от младежи
- Интегриране на принципите на устойчивото развитие и опазването на екологичния капитал в трансграничния производствен модел
- Популяризиране и обмен на добри практики в рамките на територията на региона, а също така и в съседните региони

ЦЕЛЕВИ ГРУПИ:

- Доставчици на съветнически услуги за пълнолетни лица
- Агенции за местно развитие, бизнес асоциации, търговски палати и профсъюзи
- Служби по трудова заетост
- Организации, разработващи политики за обучението на пълнолетни лица
- Висши учебни заведения
- Бизнес инкубатори и акселератори
- Социални предприятия

KEY PROJECT DATA:

Beneficiary: Association for Regional Social and Economic Development

Duration: 1.07.2019 – 1.07.2021

Budget: 1,332,043.00 EUR

BENEFICIARIES:

1. Hellenic National Youth Council (Lead Partner)
2. Agricultural University of Plovdiv
3. Regional Development Fund of Central Macedonia (Greece)
4. Youth Forum 21st Association
5. Euroregion Nestos – Mesta (Greece)
6. Regional Center for Vocational Education & Training to CCI – Blagoevgrad
7. Association for Regional Social and Economic Development

MAIN PROJECT OBJECTIVES:

- Establishment of environmental quality principles for cross-border youth small and medium-sized enterprises
- Integration of sustainable development principles and environmental capital protection in the cross-border productive model
- Promotion and exchange of good practices inside the regional territory but also towards neighbouring regions

TARGET GROUPS:

- Adult counsellors
- Local development agencies, business associations, chambers of commerce and trade unions
- Labour employment services
- Adult education policy-makers
- Higher education institutes
- Business incubators and accelerators
- Social enterprises

Въведение

Introduction

All activities under EnvironmentYou project aim at seeding an eco-friendly business culture and at promoting the philosophy of sustainable development amongst young professionals from the cross-border region between Greece and Bulgaria. The project's goal is to initiate a transition process for business operations from a "for profit only" business approach towards an environmental resource protection and enrichment process, which will contribute to the economic development in the long run. This approach will secure the area's environmental capital, but it will also create sound foundations for a strong but most importantly, a sustainable economic growth. The final expected outcomes from the project's implementation are to cultivate environmentally friendly business culture amongst young entrepreneurs in the cross-border area, focusing on those companies that working with soil and water, and especially those who are near or are affected by Natura 2000 areas.

Дейностите по проект EnvironmentYou имат за цел да изградят екологична бизнес култура и да популяризират философията на устойчивото развитие сред младите професионалисти от трансграничния регион между България и Гърция. Задачата на проекта е да инициира процеса на преход на бизнеса от модела „само за печалба“ към разбирането, че опазването и обогатяването на природните ресурси и на околната среда ще допринесат за икономическото развитие в дългосрочен план. Този подход ще гарантира запазването на екологичния капитал на региона, като едновременно с това ще създаде солидни основи за стабилен и устойчив растеж на бизнеса. Очакваните крайни резултати от неговото изпълнение са свързани с изграждането на отговорност към екологията сред младите предприемачи в трансграничния регион с фокус върху фирмите, които работят с почвени и водни ресурси и по-специално върху тези, които са в близост до или попадат в защитените зони по Натура 2000.

Какво е зелена икономика?

What is Green Economy?

A “green” economy is one that generates increasing prosperity while maintaining the natural systems that sustain us. This model strives to achieve a balanced portfolio of investments in social, human, natural and financial capital by also meeting the objectives of sustainable development: (a) improving human well-being, ensuring better health, education and safety at work, (b) increasing social justice, reducing poverty and providing conditions for social, economic and financial inclusion, (c) lowering the risk to environment, taking into account climate change, reducing the release of hazardous chemicals and pollutants, improving waste management, and (d) reducing environmental deficits by providing access to fresh water, natural resources and improving soil fertility.

Въведение

Нашето качество на живот, здравето ни и работните ни места зависят от състоянието на околната среда. Начинът и темпото, с които изразходваме природните ресурси днес, може да имат негативно въздействие върху нашето благосъстояние, както и върху способността на природата да ни снабдява с онова, от което имаме нужда. Затова, се налага да променим начина, по който произвеждаме, потребяваме и живеем – необходимо е да направим икономиката си „зелена“.

Терминът „зелена икономика“ първоначално е въведен в доклад, подготвен за правителството на Великобритания през 1989 г. от група водещи еколози, озаглавен “Blueprint for a Green Economy”/„План за зелена икономика“ (D. Pearce, A. Markandya и E. Barbier). Документът има за задача да консултира държавните власти относно това дали съществува консенсусно определение на термина „устойчиво развитие“, по какъв начин то допринася за икономическото благосъстояние и може ли да бъде взето предвид при формулирането на проектите и политиките.

През 2008 г. терминът „зелена икономика“ е въведен отново в контекста на дискусиите относно политическия отговор на множество глобални проблеми. Предвид финансовата криза и тревогите от глобална рецесия, Програмата за околна среда на ООН (UNEP) подкрепя идеята за т.нар. „пакети от зелени стимули“ и определя конкретни области, в които мащабни публични инвестиции биха могли да насърчат развитието на „зелената икономика“. UNEP вдъхновява няколко правителства да въведат значителни пакети от „зелени стимули“ като част от усилията им за икономическо възстановяване.

Различните международни организации фокусират своето внимание върху отделни елементи на зелената икономика. Техните определения отразяват изпълнението на следните три цели:

- Подобряване на ефективността при използването на ресурсите
- Осигуряване устойчивостта на екосистемите, като се опазва околната среда и потоците от екосистемни услуги
- Повишаване на социалната справедливост като се подобрява благосъстоянието на хората и има справедливо споделяне на тежестта в обществото

Организацията за икономическо сътрудничество и развитие счита, че „зелен растеж/зелена икономика“ означава стимулиране на икономическия растеж и развитие, като същевременно се гарантира, че природните активи продължават да осигуряват ресурси и екологични услуги, от които зависи нашето благополучие. За да се направи това, трябва да се стимулират инвестициите и иновациите, които ще водят до устойчив растеж и ще разкрият нови икономически възможности. Изтъква се, че екологизирането на пътя на растежа на една икономика зависи от политиката и институционалната среда, степента на развитие, наличните ресурси и конкретните точки на натиск върху околната среда. Това означава, че няма универсално решение. Въпреки това, иновациите имат ключова роля, тъй като те могат да намалят физическото изчерпване на природния капитал. Съществуващите производствени технологии и поведението на потребителите може да се очаква да доведат до положителни резултати до определен момент, след което изчерпването на природния капитал оказва отрицателно влияние върху общия растеж. Именно иновациите спомагат за разширяването на тази граница.

В заключение, „зелена икономика“ е средство за постигане целите на устойчивото развитие чрез:

- Подобряване благосъстоянието на човека, осигуряване на по-добро здравеопазване, образование и сигурност на работното място
- Повишаване на социалната справедливост, намаляване на бедността и осигуряване на условия за социално, икономическо и финансово приобщаване
- Намаляване на риска за околната среда, като се отчитат климатичните промени, ограничаване на изпускането на опасни химични вещества и замърсители, подобряване на управлението на отпадъците

- Намаляване на екологичния дефицит, като се осигури достъп до прясна вода, природни ресурси и се подобри почвеното плодородие

Моделът на зелената икономика се стреми към постигането на балансиран портфейл от инвестиции в социалния, човешкия, природния и финансовия капитал, което отговаря и на целите на концепцията за устойчиво развитие. Това логично води до признаване на значението на пазарните механизми, но те не се разглеждат като единственото или най-доброто решение за всички проблеми. Взема се под внимание и се използва производствената сила на природния капитал, особено в разработването на решения за тази част от населението, чийто поминък до голяма степен зависи от достъпа и качеството на природния капитал и които най-често са най-бедната прослойка в обществото.

Индекси за зелена икономика

Глобален индекс за зелена икономика

Глобалният индекс за зелена икономика (Global Green Economy Index™, GGEI), чието последно издание е от 2018 г., класира 130 държави според степента, в която те са въвели принципите на зелената икономика в стопанския си живот. Той представя рамка, чрез която се извършва интегрирана оценка на ефективността по отношение на изменението на климата, околната среда и инвестициите, за да се прецени къде се намират страните в момента и какво могат да направят или да използват, за да подобрят своето представяне в бъдеще.

GGEI изследва различни показатели и анализира набор от данни, всеки от които се съдържа в едно от четирите основни измерения:

1. Лидерство и изменение на климата – ангажираност на правителствата, медийно покритие, международни форуми по темата, измерване на климатичните промени
2. Ефективността – на сградите, транспорта, енергетиката, туризма и ресурсната ефективност

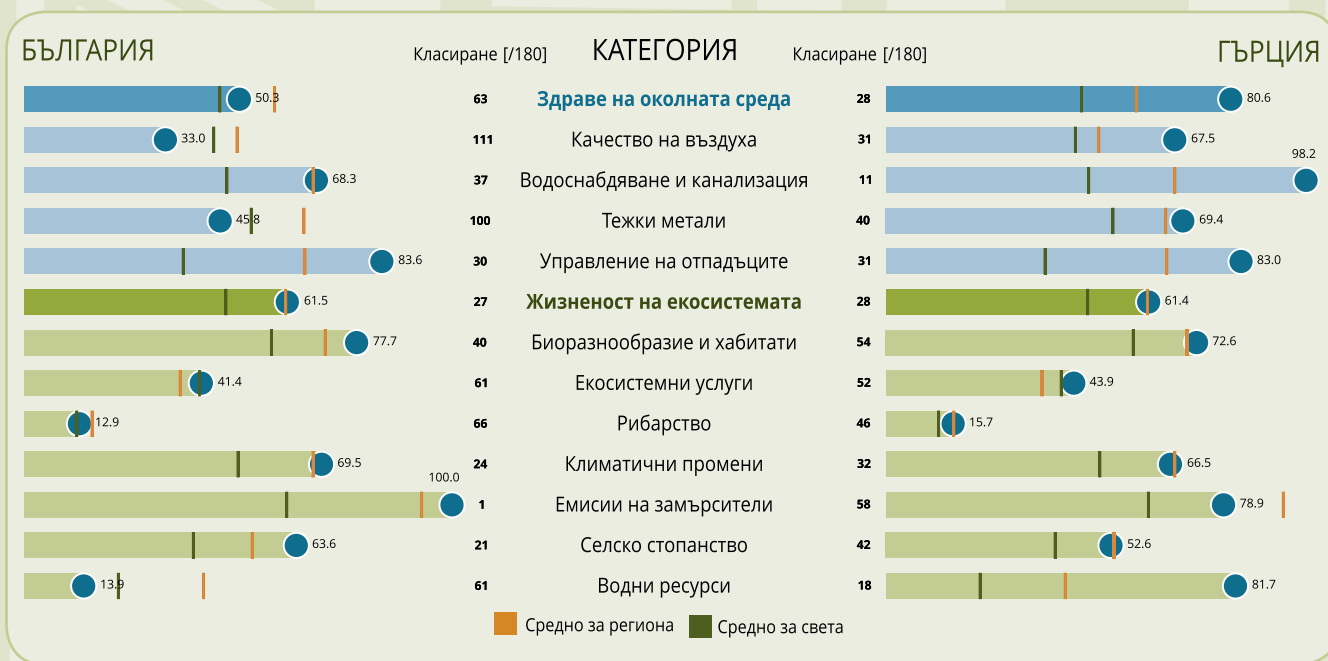
3. Пазарите и инвестициите – във възобновяеми енергийни източници, иновациите за чисти индустрии, корпоративната устойчивост, насърчаването на зелените инвестиции
4. Околната среда – земеделието, качеството на въздуха, водните ресурси, биоразнообразието и хабитатите, аквакултурите и горите

Десетте държави, които се представят най-добре през 2018 г., са Швеция, Швейцария, Исландия, Норвегия, Финландия, Германия, Дания, Тайван, Австрия и Франция. България е включена в индекса за първи път през 2016 г. (тогава е била на 52-ро място), като през 2018 г. вече е класирана на 102-ро място по отношение на своето представяне. За сравнение, Гърция е на 30-то място.

Индекс на екологичното представяне

Индексът на екологичното представяне (Environmental Performance Index, EPI), чието последно издание е от 2020 г. обобщава състоянието на екологичната устойчивост в света. Използвайки 32 показателя за ефективност в 11 категории, EPI класира 180 страни по отношение на състоянието на околната среда и жизнеността на екосистемите им. България е се намира на 41-во място, а Гърция – на 25-то.

ФИГУРА 1. Индекс на екологичното представяне 2020 – представяне на България и Гърция

Източник: <https://epi.yale.edu>

Зелен растеж - нисковъглеродна икономика

Green growth – low-carbon economy

“Green” growth means fostering economic growth and development while ensuring that natural assets continue to provide the resources and environmental services on which our well-being relies. It provides a practical and flexible approach to making concrete and measurable progress towards its economic and environmental pillars, while taking full account of the social consequences of greening the dynamics of economic development.

The low-carbon economy is focused on reducing greenhouse gas emissions (decarbonization; limiting the release of carbon contained in substances, e.g. in liquid fuels, coal, etc.) and implementing measures to adapt to the adverse effects of climate change. It contributes to growth through the integration of all aspects of the economy with technologies and practices leading to low emissions, highly efficient energy solutions, clean and renewable energy sources and green technologies.

Зелен растеж

Дефиницията, която Организацията за икономическо сътрудничество и развитие дава за „зелен растеж“ е следната: „зеленият растеж означава насърчаване на икономическия растеж и развитие, като същевременно се гарантира, че природните активи продължават да осигуряват ресурсите и екологичните услуги, на които се основава нашето благосъстояние“. За да се постигне този растеж, трябва да се насърчат инвестициите и иновациите, които ще подкрепят устойчивото развитие и ще доведат до нови икономически възможности.

„Зеленият растеж“ не е заместител на устойчивото развитие. По-скоро той предоставя практичен и гъвкав подход за постигане на конкретен и измерим напредък по отношение на неговите икономически и екологични стълбове, като същевременно отчита изцяло социалните последици от екологизирането на динамиката на развитието на икономиките. Фокусът на стратегиите за „зелен растеж“ е да гарантира, че природните активи могат да реализират пълния си икономически потенциал на устойчива основа. Това включва предоставяне на критични услуги за поддържане на живота – чист въздух и вода, както и устойчиво биологично разнообразие, необходимо за подпомагане на производството на храни и за човешкото здраве.

Природните активи не са безкрайно заместими, а политиките за „зелен растеж“ отчитат това. Те са неразделна част от структурните реформи, необходими за насърчаването на силно, устойчиво и приобщаващо развитие. Те могат да отключат нови двигатели за растеж посредством:

- Повишаване на производителността чрез създаване на стимули за по-голяма ефикасност при използването на природните ресурси, намаляване на разхода на отпадъци и енергия, отваряне на възможностите за иновации, създаване на стойност и разпределяне на ресурсите за използване на най-високата им стойност
- Повишаване на доверието на инвеститорите чрез по-голяма предвидимост в начина, по който правителствата обръщат внимание на основните екологични проблеми
- Отваряне на нови пазари чрез стимулиране търсенето на екологични стоки, услуги и технологии

- Мобилизиране на приходи от зелени данъци чрез премахване на вредните за околната среда субсидии; тези мерки могат да спомогнат и за генериране или освобождаване на ресурси за програми за борба с бедността, за подобряване на водоснабдяването и канализацията и др.
- Намаляване на рисковете от отрицателните въздействия върху растежа поради затруднения в достъпа до ресурси, както и вредни и потенциално неблагоприятни въздействия върху околната среда

Нисковъглеродна икономика

Нисковъглеродната икономика е фокусирана върху намаляване на емисиите от парникови газове (декарбонизация; ограничаване на отделянето и освобождаването на въглерода, който се съдържа във веществата, напр. в течните горива, въглищата и т.н.) и прилагането на дейности за адаптация към неблагоприятни-

те ефекти от изменението на климата. Тя следва да допринесе за растеж в резултат на интеграция на всички аспекти на икономиката с технологии и практики, водещи до ниски емисии, високоефективни енергийни решения, чисти и възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) и зелени технологии.

Общностите, сградите, транспортът, промишлеността и селското стопанство следва да използват и/или ефективно да генерират енергия и материали и да изхвърлят или да рециклират отпадъците си така, че да се сведат до минимум емисиите на парникови газове. Въглеродният диоксид (CO_2) е най-важният парников газ, който се отделя в околната среда в най-голямо количество. Останалите емисии на парникови газове (напр. въглероден оксид, серни и азотни оксиди, амоняк, метан и др.) са превърнати в еквивалент на CO_2 (CO_2eq). По този начин, нисковъглеродната терминология обхваща всички парникови газове, не само въглерода.

ПАРНИКОВИТЕ ГАЗОВЕ И ГЛОБАЛНОТО ЗАТОПЛЯНЕ

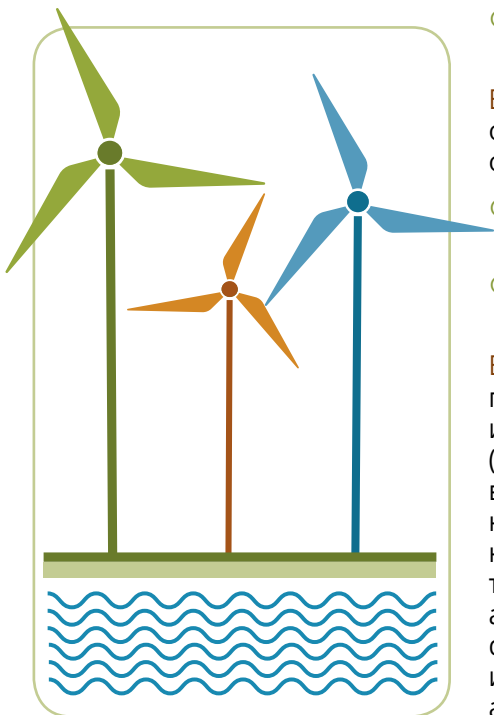
Парниковите газове са тези, чиито увеличени концентрации водят до затопляне на повърхността на Земята и по-ниските слоеве от атмосферата, което води до промени в климата, въздействащи негативно върху екосистемите. Механизмът, познат като "парников ефект" се дължи на следното: слънчевата радиация, която е във видимия спектър (с дължина на вълната от ок. 380 до 740 nm), минава през атмосферата и стига до Земята; повечето лъчи се поглъщат от земната повърхност, моретата и океаните, като повишават тяхната температура. Неабсорбираните лъчи се излъчват обратно от земната и водната повърхност в атмосферата, но в инфрачервения спектър (с дължина на вълната между 750 nm и 100 μm). Част от инфрачервените лъчи преминават през атмосферата, а друга част се поглъща от молекулите на парниковите газове и се излъчва обратно във всички направления. В резултат на това, земната повърхност и ниските слоеве на атмосферата се затоплят.

Докато парниковият ефект е бил една от основните предпоставки за развитието на живота на Земята в продължение на милиони години, повишавайки температурата на повърхността ѝ и създавайки все по-благоприятни условия за развитието на растенията и животните, в последните малко над сто години се наблюдава емитиране на парникови газове в по-големи количества, отколкото природата може да усвои. През последното столетие учените са установили, че земята вече се е затоплила с около 0,5°C. На база на прогнози за увеличаването на емисиите от парникови газове, очакваното затопляне през следващите 100 години ще бъде в рамките на 2-3 °C, особено при удвояване на концентрацията на въглеродния диоксид.

Зелена енергия

Green energy

“Green” or renewable energy is the energy obtained from sources that are renewable or virtually inexhaustible. Such are, for example, the sun, wind, water, biofuels, etc. In contrast, non-renewable energy sources are oil, gas, coal and others. The main reason for the use of “green” energy is that, unlike power plants using fossil fuels, renewable energy sources do not emit greenhouse gases into the atmosphere.

„Зелена“ или възобновяема енергия е енергията, получена от източници, които се възстановяват или на практика са неизтощими. Такива са например, слънцето, вятъра, водата, биогоривата и т.н. За разлика от тях, невъзобновяемите енергийни източници са нефта, газа, въглищата и др. Основният довод за използването на „зелена“ енергия е, че за разлика от централите, работещи с изкопаеми горива, ВЕИ не отделят парникови газове в атмосферата. Освен това, тя спомага за опазването на ограниченото наличие на изкопаеми горива.

Силата/интензитета на **СЛЪНЧЕВАТА ЕНЕРГИЯ** зависи от много фактори, напр. сезона (през лятото е повече, отколкото през зимата), частта от денонощието (цикъла ден/нощ), наличието на облаци/замърсявания във въздуха, които ограничават достъпа на слънчевата радиация до земята и т.н. Слънчевата енергия може да се използва за производството на:

- Топлинна енергия – за загряване на вода, въздух, масло или други течности, които впоследствие отдават топлина
- Електрическа енергия – с помощта на фотоволтаични панели слънчевата енергия се превръща в електричество

ВЯТЪРНАТА ЕНЕРГИЯ е кинетичната енергия на въздушните маси в атмосферата (движение на въздуха от места с високо към места с ниско атмосферно налягане). Тя се превръща в следните видове енергия:

- Механична енергия – вятърът задвижва платноходи, използва се за задвижване на перките на вятърни мелници и т.н.
- Електрическа енергия – с помощта на електрически генератори силата на вятъра се трансформира в електричество

ВОДНАТА ЕНЕРГИЯ се използва във водноелектрически централи (ВЕЦ), при които водата, преминаваща през турбини ги завърта и така се произвежда енергия. Помпено-акумулиращите водноелектрически централи (ПАВЕЦ) представляват вид ВЕЦ, които освен, че използват енергията на водната маса за произвеждане на електричество, разполагат и с възможност да изпомпват вода от по-ниско разположен водоем. Акумулирането на водна енергия се извършва, като водата от долния басейн се транспортира в горния, т.е. електрическата енергия се трансформира в потенциална енергия на водата (помпен режим на работа). Този режим на работа се осъществява, когато потреблението на електрическа енергия е малко и съществува излишък на енергия в преобразуващата система. Потенциалната енергия на акумулираната вода в горния басейн се трансформира

(вторично) в електрическа енергия (турбинен режим), когато потреблението е голямо. По този начин ПАВЕЦ акумулират електрическа енергия през време на минималното натоварване на енергийната система (през нощта) и я връщат обратно в системата през време на максималното натоварване.

ГЕОТЕРМАЛНАТА ЕНЕРГИЯ е топлинна енергия, идваща от Земята – тя се използва както за отопление, така и за производство на електрическа енергия. Тя е екологично чиста и постоянна.

БИОМАСАТА се счита за енергиен заместител на изкопаемите горива. Тя се използва като основа за производста на биогорива, които заместват конвенционалния бензин и дизел. Двата най-разпространени вида горива са етанол и биодизел. Основните групи източници на биомаса са растителните енергийни култури (рапица, соя, слънчоглед, захарно цвекло, зърнени култури), дървесните енергийни култури, селскостопанските кул-

тури (царевица), водните култури (водорасли), както и битовите отпадъци. Чрез механично-биологично третиране (раздробяване и дехидратиране), от битовите отпадъци (основно пластмаси и биоразградими отпадъци) се произвежда т.нар. RDF (Refuse-Derived Fuel) гориво. RDF горивото може да се използва за производство на електроенергия и топлина в различни видове съоръжения, базирани на разнообразни методи и технологии.

Зелен водород

Green hydrogen

“Green” hydrogen provides an alternative to renewable energy sources (sun, water, wind, etc.), which are not always available. One possibility for making the transition to a decarbonized economy that does not use carbon-based fuels, whose combustion emits greenhouse gas emissions into the atmosphere, is the use of hydrogen produced from renewable energy sources. This is the so-called “green” hydrogen, obtained by electrolysis – the separation of the water molecule into oxygen and hydrogen. Hydrogen is a universal energy source that can be used for almost anything that requires the use of energy. It is contained in many chemical compounds, such as water and organic biomass, and their combustion produces only heat energy – no pollutants or carbon dioxide.

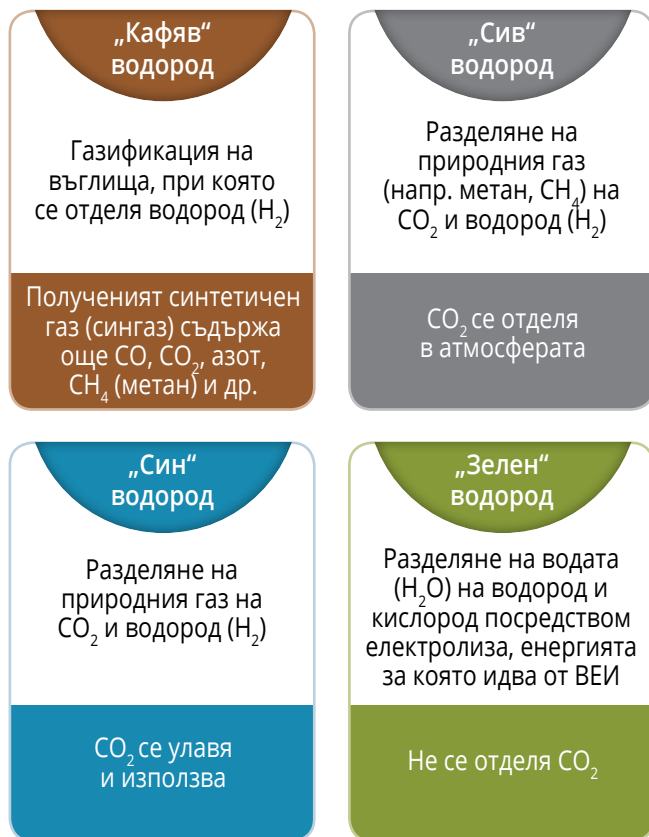
За да постигне целите на Парижкото споразумение за изменението на климата от 2015 г., енергийната система на Европейския съюз трябва да стане въглеродно неутрална до втората половина на 21 век. Въпреки че ВЕИ са ключови за постигането на тази задача, някои от тях не винаги са надеждни, напр. получаването на енергия от слънцето и вятъра зависи от момента в денонощието, сезоните и времето. С увеличаването на дела на променливите ВЕИ, съхранението на енергия играе все по-важна роля за преодоляване на разликата във времето между производството и потреблението на енергия.

Европейската комисия изчислява, че ЕС трябва да бъде в състояние да съхранява шест пъти повече енергия в сравнение с днешния си капацитет, за да постигне нулеви нетни емисии на парникови газове до 2050 г.

Една възможност за извършването на прехода към декарбонизираната икономика, в която не се използват горива на въглеродна основа, от чието изгаряне се отделят емисии на парникови газове в атмосферата, е използването на водорода, произведен от възобновяеми енергийни източници. Това е т.нар. „зелен“ водород, който се получава чрез електролиза – разделяне на водната молекула на кислород и водород.

Водородът е универсален енергоносител, който може да се използва за почти всичко, което изисква употреба на енергия. Той се съдържа в

ФИГУРА 2. „Кафяв“, „сив“, „син“ и „зелен“ водород според начина на производство и вида на отделяните емисии

много химични съединения, като вода и органична биомаса, като при изгарянето им се произвежда само топлинна енергия – без замърсители или въглероден диоксид.

В допълнение, водородът е най-разпространеното химично вещество във Вселената и практически неизчерпаем природен ресурс. Например, звездите са съставени главно от водород в плазмено състояние (температурата на повърхността на Слънцето е около $5\,500^\circ C$, а в ядрото му – около $15\,000\,000^\circ C$).

Възможно е „зеленият“ водород да се пренася по тръбопроводи до потребителите или директно да се изгаря в газови електроцентрали и енергията да се подава в електроенергийната мрежа. При първия вариант, инсталацията за „зелен“ водород има нужда от тръбопроводи за пренос на горивото до потребителите. При втората възможност, е необходима електрическа мрежа. Има и трети вариант – зеленият водород да се използва в горивни клетки – устройства за преобразуване на енергия, които може ефективно да уловят и използват енергията от този химичен елемент.

Зелен транспорт

Green transport

“Green” transport is a type of transport system that does not adversely affect the environment. In recent years, the field of green transport has grown significantly due to rising fuel prices around the world and thanks to the adoption of a number of national policies to reduce greenhouse gas emissions. Types of “green” vehicles:

- (a) bicycles
- (b) electric scooters and motorcycles
- (c) electric and hybrid cars
- (d) trains based on electric or hybrid locomotives
- (e) metro/trams, etc.

„Зеленият“ транспорт е този вид транспортна система, която не влияе отрицателно върху околната среда. През последните години сферата на зеления транспорт се разрасна много поради нарастващите цени на горивата в целия свят и благодарение на приемането на редица национални политики за намаляването на емисиите парникови газове. Статистиката показва, че над 90% от целия автомобилен парк се задвижва от петрол, а транспортният сектор отговаря за 23% от емисиите на парникови газове в световен мащаб в резултат на изгарянето на изкопаеми горива.

Зеленият транспорт цели ефективно и ефикасно използване на ресурсите, модифициране на структурата на транспорта и избор на по-здравословни начини за придвижване. За да се постигне това, е необходима целенасочена обществена осведоменост и участие, подобряване на управлението на частните превозни средства, въвеждане на иновации и производство на автомобили, които използват енергия от възобновяеми енергийни източници.

Видове „зелени“ превозни средства:

- ⦿ Велосипеди
- ⦿ Електрически велосипеди и мотоциклети
- ⦿ Електрически и хибридни автомобили
- ⦿ Влакове, базирани на електрически или хибридни локомотиви
- ⦿ Съвместно ползване на автомобили от повече от един пътник
- ⦿ Хибридни автобуси
- ⦿ Метро/трамваи

Ползите от използването на зелен транспорт са много:

- ⦿ Намалява замърсяването на околната среда

Съществуващите видове транспорт използват източници на енергия, базирани на изкопаеми горива, които отделят огромно количество парникови газове в атмосферата. Пренасочването към зелен транспорт би помогнало да се освободи въздуха от тези токсични газове, тъй като подобен вид придвижване генерира малко или нулеви емисии.

● Спестява средства

Използването на зелени транспортни средства/начини за придвижване, като велосипеди, споделено пътуване в едно превозно средство и електрически мотоциклети, намалява разходите за закупуване на изкопаеми горива (бензин/дизел/газ).

● Допринася за изграждането на устойчива икономика

Производството и дистрибуцията на екологични превозни средства ще върви заедно с подобряването на съществуващите транспортни системи. Това ще доведе до създаване на повече работни места в транспортния сектор, като по този начин ще се сведат до минимум социално-икономическите различия и ще се изгради устойчива икономика. Това, също така, ще намали степента на зависимост от изкопаемите горива.

● Подобрява здравето

Източниците на енергия от изкопаеми горива, като природен газ, въглища и нефт отделят токсични газове, които оказват неблагоприятно влияние върху нашето здраве. Тези вещества са свързани с нарастващи случаи на рак и други сърдечно-съдови заболявания у хората. Емисиите, произвеждани от екологичните превозни средства, не са вредни за човешкото здраве, така че разширеното използване на екологичния транспорт ще подобри здравословното състояние на жителите в градовете.

Зелена заетост и зелени работни места

Green employment and green jobs

“Green” jobs are defined as work in agricultural, manufacturing, research and development, administrative, and service activities that contribute substantially to preserving or restoring environmental quality. This includes jobs that help to protect ecosystems and biodiversity, reduce energy, materials, and water consumption through high efficiency strategies, decarbonize the economy, and minimize or altogether avoid generation of all forms of waste and pollution.

„Зелено“ работно място е всяка професионална дейност, която подпомага опазването на околната среда и борбата с климатичните промени чрез спестяване на енергия и суровини, насърчаване на възобновяемите енергийни източници, намаляване на количеството отпадъци и замърсяването или чрез опазване на биологичното разнообразие и екосистемите.

Разработването на устойчиви модели на потребление и производство генерира потенциал за създаване на нови работни места и трансформиране на съществуващите такива във висококачествени зелени работни места не само в практически всички сектори, но също така и по цялата верига на стойността – от научните изследвания до производството, дистрибуцията и обслужването, в нови високотехнологични сектори, като тези на възобновяемите енергийни източници, в традиционните отрасли като промишлеността и строителството, в земеделието и рибарството, както и в сектора на услугите, включващи например заведенията за хранене, туризма, транспорта и образованието. Зелените работни места осигуряват достоен труд, който от своя страна гарантира адекватна социална защита, достатъчни доходи, здравословни условия на труд, спазване на правата

на работниците и участие на отделния индивид във вземането на решения, които засягат живота му.

Трудно е да се прецени точният брой на хората, заемащи зелени работни места в Европа или в България, защото определенията за „зелено“ работно място варират. Освен това, налице е недостиг на стандартизирани данни, особено извън екологичните сектори, където зелените работни места са разпръснати из цяла Европа във фирми, решени да подобрят екологичния си отпечатък. Секторите, за които традиционно се приема, че генерират „зелена“ заетост, са следните:

- Устойчив транспорт
- Управление и рециклиране на отпадъците
- Възобновяема енергия
- Управление на отпадни води
- Водоснабдяване
- Биологично земеделие
- Енергийна ефективност на сгради и др.

Според Закона за насърчаване на заетостта в България, „зелени работни места“ са работни места, разкрити в икономически дейности, свързани с производство

на стоки и предоставяне на услуги, подпомагащи опазването на околната среда, съгласно списък с икономически дейности, утвърден от министъра на околната среда и водите и министъра на труда и социалната политика.

За всяко разкрито „зелено работно място“, на което е наето безработно лице с непрекъснато поддържана регистрация не по-малко от 6 месеца, насочено от поделение на Агенцията по заетостта, на работодателя се предоставят определени суми съгласно закона за времето, през което лицето е било на работа – за срок не повече от 12 месеца.

Green public procurement

Europe's public authorities are major consumers. By using their purchasing power to choose environmentally friendly goods, services and works, they can make an important contribution to sustainable consumption and production – what we call “green” public procurement (GPP) or green purchasing. Although GPP is a voluntary instrument, it has a key role in EU's efforts to become a more resource-efficient economy. It can help stimulate a critical mass of demand for more sustainable goods and services which otherwise would be difficult to get onto the market.

Зелени обществени поръчки

„Зелените“ обществени поръчки представляват важен инструмент за постигане на целите в областта на околната среда, свързани с изменението на климата, използването на ресурси и устойчивото потребление и производство, особено предвид значението на разходите за стоки и услуги в публичния сектор в Европа. В Съобщението на Европейската комисия, озаглавено „Обществени поръчки, насочени към една по-добра околна среда“, е дадено следното определение за „зелените“ обществени поръчки: *„процедура, чрез която публичните органи се стремят да получат продукти, услуги и строителни работи с намалено въздействие върху околната среда през целия им жизнен цикъл, вместо продукти, услуги и строителни работи със същата основна функция, които иначе биха били предоставени“.*

Значимостта на въпроса за „зелените“ обществени поръчки е обусловена от връзката им с природосъобразните технологии, а държавата, местните органи на власт и редица дружества в качеството си на възложители по Закона за обществените поръчки (ЗОП) се явяват основен потребител на активи и услуги, които оставят измерим отпечатък върху околната среда. С оглед на това, намирането и използването на по-добри решения от екологична гледна точка става все по-голяма необходимост. Договорите за

обществени поръчки са основен ангажимент и източник на средства за бизнеса, поради което от дефинирането на условията в процедурите зависи как бизнес средите ще ориентират производството си и предлаганите от тях услуги.

В този смисъл, ЗОП се явява своеобразен инструмент за налагане на „зелени“ практики. Наблюденията върху изпълнението на Националния план за насърчаване на зелените обществени поръчки за периода 2012-2014 г. показват като основна слабост недостатъчно ясно формулираните продуктови групи и групи услуги, даващи представа за областите, в които държавата има интерес, ресурс и възможности да развие „зеленото“ възлагане. От значение за ефективното реализиране на политики в тази област е фактът, че към момента по правило „зелените“ продукти са по-скъпи от конвенционалните си конкуренти.

Предвид важността на проблема, в Националната стратегия за развитие на сектора обществени поръчки в България за периода 2014-2020 г. като конкретна мярка за ускоряване развитието на „зелените“ обществени поръчки е предвидено разработването на практическо помагало въз основа на проучване на националния пазар и утвърдените практики в други държави-членки на ЕС с традиции в това направление, което да съдържа селектирани продуктови групи, подходящи за включване на „зелени“ съображения в национален план. За продуктите и услугите, включени в съответните групи, ще се предложат екологосъобразни критерии и примерни методики за оценка, определени след анализ на пазара и други специализирани проучвания.

Предпоставка за трайното включване на „зелени“ изисквания в процедурите за възлагане на обществени поръчки от страна на възложителите и предлагането на богат асортимент от продукти и услуги с екологични характеристики от страна на бизнеса, е добрата информираност относно ползите от „зеления“ елемент и неговото прилагане в процедурите.

Еко-иновации и зелено/ еко-предприемачество

Eco-innovations and green/eco- entrepreneurship

Eco-innovation refers to all forms of innovation – technological and non-technological – that create business opportunities and benefit the environment by preventing or reducing their impact, or by optimising the use of resources. Eco-innovation is closely linked to the way we use our natural resources, to how we produce and consume and also to the concepts of eco-efficiency and eco-industries. It encourages a shift among manufacturing firms from “end-of-pipe” solutions to “closed-loop” approaches that minimise material and energy flows by changing products and production methods – bringing a competitive advantage across many businesses and sectors.

Eco-entrepreneurs aim at the simultaneous creation of economic, social and environmental value by applying models, tools and strategies incorporating social and environmental dimensions into the identification and ethical exploitation of business opportunities.

Еко-иновации

Еко-иновация е въвеждането на всеки нов или значително усъвършенстван продукт (стока или услуга), процес, организационна промяна или маркетингово решение, което намалява употребата на природни ресурси (включително материали, енергия, вода и земя) и намалява освобождаването на вредни вещества през целия жизнен цикъл.

Еко-иновациите може да бъдат идея за нов бизнес или продукт, а също и подобрения на съществуващи операции. Един от аспектите на еко-иновациите са новите технологии, въпреки че създаването на нови услуги и организационни промени са също толкова важни. В същността си, еко-иновативността е свързана със създаването на бизнес модели, които са конкурентни и щадящи околната среда чрез намаляване на интензивното използване на продукти и услуги.

Еко-иновациите вземат под внимание пълния продуктов цикъл вместо да се фокусират върху отделни аспекти на опазване на околната среда, свързани с конкретен етап от продуктовия цикъл. Това не означава само създаване на нови продукти и предоставяне на нови услуги, а включва и намаляване на тяхното влияние върху околната среда чрез планиране на техните дизайн, производство, използване и рециклиране.

Растящите (инкременталните) еко-иновации представляват фокусиране върху подобряването на съществуващи стоки и услуги, а пробивните (дисруптивните) еко-иновации изискват прилагане на нестандартно мислене и създаване на фундаментално нови подходи за пазарно развитие.

Фирмите могат да преразгледат своите бизнес модели и уникални предимства за продажба чрез въвеждането на новаторски методи за предоставяне на своите услуги. Алтернативните подходи за предоставяне на услуги (например, функционалните продажби) могат да понижат интензивността на използване на ресурсите, да доведат до нови пазарни възможности и да направят бизнеса по-гъвкав към пазарните тенденции, по-специално към промените в цените на суровините.

ФИГУРА 3. Колело на еко-иновациите

Източник: Ръководство по еко-иновации за МСП и бизнесобучители, Eco-Innovation Observatory

ФУНКЦИОНАЛНИ ПРОДАЖБИ

Този вид продажби е основан на разбирането, че всеки индивид в търговската организация, независимо дали е служител или мениджър, трябва да има възможно най-малко задължения и да следи само една функция. Принципът на специализация се използва в най-пълна степен. Поемането и делегирането на задачи става в съответствие с функцията. Без значение къде се появява конкретна функция в организацията, тя е в юрисдикцията на един и същи човек и той прави само това. Търговците получават инструкции от няколко мениджъри, но за различни аспекти на тяхната работа.

Фирмите, разработвайки и продавайки нови екоинновативни продукти, услуги и технологии, са мотивирани от възможността за достъп до нови пазари и клиентски сегменти. Ясен стимул тук е поддържането и генерирането на по-високи печалби.

Екоинновациите, водещи до подобрена ресурсна ефективност, спестяват пари чрез намаляване на разходите за материали и енергия. Този тип „възможност за спестявания“ е директно свързан с процеса на иновациите и е основа за инициативи, имащи за краен резултат „по-чисто и по-икономично“ производство. Бизнесът за материалната ефективност е все по-актуален с покачване на цените на суровините.

Много компании въвеждат екоинновации в техните процеси и продукти, за да се съобразят с нормативните изисквания, но също така искат да отговорят на нарастващите екологични и социални стандарти, прилагани от техните стратегически партньори и клиенти (например, търговците на дребно).

Европейската комисия поддържа Ранкинг на еко-иновациите (Eco-IS) и Индекс за еко-иновациите, които илюстрират еко-иновационното представяне в държавите-членки на ЕС. Целта е да се обхванат различните аспекти на еко-иновациите, като се приложат 16 показателя, групирани в пет стълба:

- Входни данни за еко-иновациите
- Дейности за създаване на еко-иновации
- Резултати от еко-иновациите
- Ефективност на ресурсите
- Социално-икономически резултати

Ранкингът на еко-иновациите показва доколко добре се представят отделните държави-членки в различните измерения на екологичните иновации в сравнение със средния за ЕС и показва техните силни и слаби страни. Eco-IS и Индексът за еко-иновациите допълват други количествени подходи за оценка на иновативността на страните-членки на ЕС и има за цел да популяризира цялостния поглед върху икономическите, еко-

логичните и социалните резултати. През последните години България устойчиво заема последното място в класирането за еко-иновации сред държавите-членки на ЕС, като значително изостава в сравнение с останалите държави. Водачи в тази неофициална ранг-листа за 2019 г. са Люксембург, Дания, Финландия, Швеция, Австрия и Германия.

Зелено (еко-) предприемачество

Първите опити да се определи „зеления“ предприемач или еко-предприемача и да се опишат характеристиките му са направени през 1990-те години. Терминът „зелено предприемачество“ се появява за първи път в книгата „Зеленият предприемач: бизнес възможности, които могат да спасят земята и да ви направят пари“ от Густав Берле (1991 г.). Дефиницията на Берле е кратка, доста поетична, морално фокусирана и може би съвсем точна: „Зеленото предприемачество поема отговорността да създаде света, за който мечтаем“.

Правилното разбиране и ясното определение на моделите на зеленото предприемачество става особено важно в реалността, в която големите корпорации предпочитат да инвестират повече в „зелен“ маркетинг (създаване на „зелен“ имидж без реална, измерима и стратегически насочена промяна в бизнес процесите), отколкото в „зелени“ иновации.

Много често термините „зелено предприемачество“, „еко-предприемачество“ и „устойчиво предприемачество“ се използват взаимозаменяемо. Трудно е да си представим, че зеленият бизнес може да бъде само и единствено екологично устойчив, без едновременно с това да бъде социално устойчив (да създава работни места, смисъл и социален контекст) и икономически устойчив (да може да възстанови разходите си и да оцелее като субект в дългосрочен план).

Устойчивото предприемачество днес има потенциала да разруши настоящия икономически модел, който изчерпва ресурсите на Земята, без да може да ги замени с други или да им даде достатъчно време да се

възстановят по естествен начин. Устойчивото предприемачество може да се превърне в движеща сила за появата на нова устойчива система в трите основни измерения – икономика, околна среда и общество. Еко-предприемачите са агенти на промяната, които драстично променят съществуващите конвенционални производствени методи, продукти, пазарни структури и модели на потребление и ги заменят с нови, превъзхождащи ги екологични продукти и услуги.

Следните характеристики са присъщи на „зелените“ предприемачи:

- Действат като предприемачи, реализирайки идеи с висок риск
- Имат силна вътрешна мотивация, свързана с повишена чувствителност към екологичните проблеми
- Решават екологични/социални проблеми/нужди съзнателно и това е в основата на тяхната бизнес дейност
- Техните бизнес дейности имат нетен положителен ефект върху природната среда и в същото време са финансово устойчиви
- Съзнателно се стремят да допринесат за по-устойчиво бъдеще, като допринасят както със своите социални, така и с екологични ценности

Трябва да се прави разлика между „зеленото“ управление на съществуващите компании и съзнателното създаване на идеи за бизнес, които са „зелени“ в основната си същност. В първия случай, т.нар. „случайни еко-предприемачи“, компаниите работят по екологично чист начин, но това не е специален фокус или умишлено търсен ефект, а е страничен резултат. За да се направи разграничение между двата типа еко-предприемачи, е въведен термина „зелено-зелени бизнеси“ – такива, които поставят грижата за околната среда в основата на бизнес модела си и се стремят да спомогнат за социалната и етичната трансформация на своя бизнес сектор. Такива компании започват да стават норма, а не изключение по цял свят.

Зелена инфраструктура

Green infrastructure

“Green” infrastructure is a strategically planned network of natural and semi-natural areas with other environmental features designed and managed to deliver a wide range of ecosystem services, such as water purification, air quality, space for recreation and climate mitigation and adaptation. This network of green spaces can improve environmental conditions and therefore citizens’ health and quality of life. It also supports a green economy, creates job opportunities and enhances biodiversity. The Natura 2000 network constitutes the backbone of the EU green infrastructure.

„Зелената“ инфраструктура е инструмент за осигуряване на екологични, икономически и социални ползи чрез природосъобразни решения, които ни помага да разберем предимствата, предоставяни от природата на човешкото общество и да мобилизираме инвестиции за поддържане и увеличаване на тези ползи. С други думи, инфраструктурата е мрежа от естествени райони, полуестествени райони и зелени площи, осигуряваща екосистемни услуги, които допринасят за благосъстоянието на човека и за повишаване на качеството му на живот.

Зелената инфраструктура може да предостави множество функции и ползи в едно и също пространство. Те може да бъдат свързани с околната среда (напр. запазване на биологичното разнообразие или адаптиране към изменението на климата), социални (напр. осигуряване на отводняване или зелени площи) и икономически (напр. предоставяне на работни места и повишаване на цените на имотите). В сравнение със „сивата“ инфраструктура, която по принцип изпълнява една единствена цел, например отводняване или транспорт, зелената инфраструктура е по-атрактивна, тъй като има потенциала да решава няколко проблема едновременно. Традиционната „сива“ инфраструктура продължава да бъде необходима, но често може да бъде подсилена с природосъобразни решения.

Зелената инфраструктура може да се използва за намаляване на количеството на оттичащите се води при поройни дъждове, постъпващи в канализационните системи и в крайна сметка в езерата, реките и потоците, благодарение на естествената способност за задържане и поглъщане, свойствена на растителността и почвите. Ползите от зелената инфраструктура може, също така, да включват абсорбиране на въглерода, подобро качество на въздуха, смекчаване на ефекта на „градския топлинен остров“, създаване на допълнителни местообитания за дивите животни и места за отдих. Зелените площи допринасят за подобряване на културния и историческия ландшафт, като придават идентичност на съответните места, както и за пейзажа на градските и крайградските райони, където хората живеят и работят. Изследванията показват, че решенията за зелена инфраструктура струват по-малко от тези за „сивата“ инфраструктура и предлагат широк набор от допълнителни ползи за местните икономики, социалната структура и разширената околна среда.

Потенциалните компоненти на зелената инфраструктура са следните:

- Защитени територии като обектите от „Натура 2000“

- Здрави екосистеми и територии с висока природна стойност, които попадат извън защитените територии, като заливни територии, мочурища, крайбрежни зони, естествени гори и др.
- Елементи на естествения ландшафт, като малки водни корита, горички, живи плетове, които могат да служат като екокоридори или бродове за дивата природа
- Възстановени части от местообитания, чието създаване е свързано с определени видове, например с цел да се подпомогне разширяването на границите на защитената територия, да се увеличат териториите за събиране на хранителни запаси, да се осигурят размножаването или почивката на тези видове и да се подпомогне тяхната миграция/географско разпространение
- Изкуствени елементи като екопасажи или екомостове, които са предназначени да подпомогнат придвижването на видовете през непроходими бариери на ландшафта
- Многофункционални зони, където се насърчава земеползването, способстващо за поддържането или възстановяването на здрави екосистеми с биологично разнообразие в сравнение с други несъвместими дейности
- Области, в които са приложени мерки за подобряване на общото екологично качество и пропускливост на ландшафта
- Градски елементи, като зелени паркове, зелени стени и зелени покриви, които подпомагат биологичното разнообразие и позволяват на екосистемите да функционират и да предоставят своите услуги чрез свързване на градски, периферни градски и селски зони
- Елементи за адаптиране към изменението на климата и намаляване на негово въздействие като блата, гори в заливни райони и тресавища, с цел предотвратяване на наводнения, задържане на вода и поглъщане на CO₂, които предоставят пространство на видовете да реагират на изменящите се климатични условия

Европейски зелен пакт

European Green Deal

The European Green Deal is a set of policy initiatives proposed by the European Commission in December 2020 with the final objective of making Europe climate neutral by 2050. It is focused on decarbonising the energy sector, renovating buildings, to help people cut their energy bills and energy use, supporting industry to innovate and to become global leaders in the green economy, rolling out cleaner, cheaper and healthier forms of private and public transport.

„Европейският зелен пакт“ представлява законодателен акт на Европейския парламент и на Съвета, влязъл в действие през декември 2020 г., който дава рамката за постигане на неутралност по отношение на климата – подход, чрез който ЕС ще се превърне в модерна, ефективно използваща ресурсите си и конкурентоспособна икономика. Неговата задача е до 2050 г. в ЕС да няма нетни емисии на парникови газове. Пактът, също така, представя План за действие за:

- Повишаване на ефективното използване на ресурсите чрез преминаване към чиста, кръгова икономика
- Опазване и възстановяване на екосистемите и биологичното разнообразие, намаляване на замърсяването

В Плана са посочени необходимите инвестиции и наличните финансови инструменти за тяхната реализация. В него се обяснява как да се гаранти-

ра справедлив и приобщаващ преход. За превръщането на Европа в първия неутрален по отношение на климата континент до 2050 г. са предвидени действия, включващи следното:

- Инвестиране в екологосъобразни технологии
- Подкрепа на иновациите в промишлеността
- „От фермата до трапезата“: създаване на справедлива, здравословна и екологосъобразна продоволствена система
- Въвеждане на по-чисти, по-евтини и по-здравословни форми на частен и обществен транспорт (устойчива и интелигентна мобилност)
- Декарбонизация на енергийния сектор
- Подобряване на енергийната ефективност на сградите и др.

ФИГУРА 4. Европейският зелен пакт

ЕС КАТО СВЕТОВЕН ЛИДЕР

ЕВРОПЕЙСКИЯТ ЗЕЛЕН ПАКТ

Източник: Европейската комисия

Механизмът за справедлив преход ще се съсредоточи върху регионите и секторите, които са най-силно засегнати от трансформацията, защото зависят от изкопаеми горива или въглеродно интензивни процеси. Ролята на частния сектор за финансирането на зеления преход ще бъде ключова. На инвеститорите и предприятията ще бъдат предоставени по-големи възможности, с които да се улесни определянето на устойчивите инвестиции и да се гарантира, че те са надеждни.

Новите технологии, устойчивите решения и революционните иновации са от решаващо значение за постигането на целите на Европейския зелен пакт. За да запази конкурентното си предимство в областта на чистите технологии, ЕС ще увеличи значително широкомащабното внедряване и демонстриране на нови технологии в различните сектори и в рамките на единния пазар, като изгради нови иновативни вериги за създаване на стойност.

Източници | Sources

<http://eea.government.bg>

<http://greentproject.eu/glossary>

<http://www.oecd.org/greengrowth>

<http://www.oecd.org/greengrowth/whatisgreengrowthandhowcanithelpdeliversustainabledevelopment.htm>

http://www.recommendproject.eu/docs/Eco-innovation-GuideSMEsBusiessCoaches_BulgarianVersion.pdf

<https://dualcitizeninc.com/global-green-economy-index>

https://ec.europa.eu/environment/ecoap/bulgaria_en

https://ec.europa.eu/environment/ecoap/indicators/index_en

https://ec.europa.eu/environment/efe/news/green-jobs-success-story-europe-2016-11-14_bg

https://ec.europa.eu/environment/index_bg

https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_bg

<https://eco-innovation.eu>

<https://epi.yale.edu/epi-results/2020/component/epi>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0400&from=BG>

<https://www.unep.org/explore-topics/green-economy/about-green-economy>

Pearce, D., Markandya, A., Barbier, E. Blueprint for a Green Economy, Earthscan Publications Limited, London, 1989

Закон за насърчаване на заетостта

Закон за ограничаване изменението на климата

Национален план за действие за насърчаване на зелените обществени поръчки за периода 2012-2014 г.

Национална стратегия за развитие на сектора обществени поръчки в България за периода 2014-2020 г.

Регламент на Европейския парламент и на Съвета за установяване на рамката за постигане на неутралност по отношение на климата и за изменение на Регламент (ЕС) 2018/1999 (Европейски законодателен акт за климата), 2020/0036(COD)

Съобщение на Европейската комисия, Европейският зелен пакт, COM (2019) 640 final, 11.12.2019 г.

- Програми за техническа помощ ■
- Изграждане на капацитет на публични институции ■
- Разработване и управление на програми и проекти по Европейските фондове ■
- Предпроектни проучвания ■
- Обучения ■
- Регионално социално и икономическо развитие ■
- Маркетингови проучвания ■
- Обслужване на инвеститори ■
- Секторни анализи ■

Професионални
услуги близо до вас

СДРУЖЕНИЕ ЗА РЕГИОНАЛНО СОЦИАЛНО И ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

е неправителствена организация, създадена през 2014 г. от експерти, всеки един от които има богат опит в икономическото и регионалното развитие, насърчаването на малките и средните предприятия, предприемачеството, иновациите и изпълнението на проекти.

ЗА КОНТАКТИ:

Сдружение за регионално социално
и икономическо развитие – Хасково
моб.: 0887 355 689
ел. поща: harsed2020@gmail.com
www.arsed.eu

ASSOCIATION FOR REGIONAL SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT

is a non-governmental organization established in 2014 by experts, each of whom has extensive experience in economic and regional development, encouragement of small and medium-sized enterprises, entrepreneurship, innovations and project implementation.

CONTACTS:

Association for Regional Social
and Economic Development – Haskovo, Bulgaria
mob.: +359 887 355 689
e-mail: harsed2020@gmail.com

Тази брошура е създадена по проект №B2.6d.11/1.07.2019 „Подобряване на управлението на околната среда от МСП, управлявани от младежи“ (EnvironmentYou), финансиран по Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A „Гърция-България 2014-2020“, съфинансирана от ЕФРР и националния бюджет на участващите страни.

Цялата отговорност за съдържанието на публикацията е на Сдружение за регионално социално и икономическо развитие и при никакви обстоятелства не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган или на Съвместния секретариат.

This brochure is prepared under project №B2.6d.11/1.07.2019 “Environmental management enhancement by youth-run SMEs” (EnvironmentYou) co-funded by the European Regional Development Fund (ERDF) and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece-Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme. The views expressed in this publication are sole responsibility of Association for Regional Social and Economic Development and do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries, the Managing Authority and the Joint Secretariat.